

Ørekyt *Phoxinus phoxinus*

Ørekyt er en liten karpfisk med naturlig utbredelse hovedsakelig begrenset til de sørøstlige og lavereliggende delene av Sør-Norge og flere av de større vassdragene i Finnmark. I tillegg forekommer arten naturlig i noen få vassdrag i Nord-Trøndelag og Troms. I løpet av 1900-tallet har det imidlertid vært en omfattende spredning av ørekyt her i landet, og den forekommer nå i alle våre fylker.

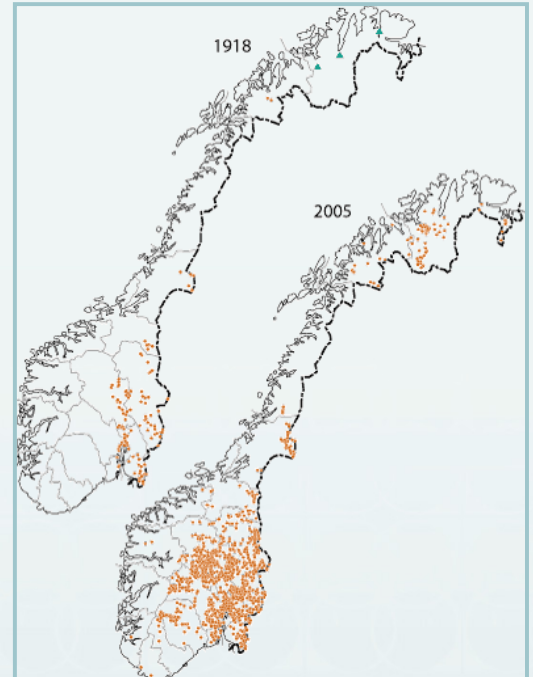
Status
Kategori Høy risiko på Norsk svarteliste 2007 (ikke risikovurdert i 2012)

Kjennetegn

Ørekyt er en liten karpfisk som kan bli opp til 15 cm lang, men vanlig størrelse er sjelden over 8-10 cm. Ørekyta kan ha svært varierende kroppsfarge, avhengig av alder, kjønn, kjønnsmodningsgrad, miljøbetingelser og tid på året. Sidelinja er ufullstendig bakenfor ryggfinnen. Ryggen er vanligvis fra brun til olivengrønn, med mørke tverrbånd. Sidene er messinggule til kvite og buken er kvit eller har en messingglans. I gytetida har hannfisken metallskimrende grønne sider, rød buk og røde bryst- og bukfinner.

Utbredelse

Ørekytas innvandring skjedde fra øst, slik at arten på Østlandet er relativt vanlig i Østfold, Akershus, Vestfold, sørligste deler av Buskerud, sørlige deler av Oppland (opp til Mjøsa), og deler av Hedmark med Glomma- og Trysilvassdraget. I Sør-Trøndelag forekommer ørekyt naturlig i noen innsjøer i Røros kommune nær grensa til Sverige, mens i Nord-Trøndelag er ørekyta naturlig utbredt i vassdragene Sørlø og Kveli i Lierne kommune. Videre nordover er det naturlig forekomst av ørekyt i Målselv/Barduvassdragene i de sørlige delene av Troms, samt i Signaldal, Reisa og Kvænavangen lenger nord i fylket. I Finnmark er ørekyt relativt vanlig i store deler av fylket, for eksempel i Alta-, Tana- og Pasvikvassdraget. I løpet av 1900-tallet har det imidlertid vært en omfattende spredning av ørekyt her i landet, og den forekommer nå i alle våre fylker. Spredningen skyldes hovedsakelig at arten har vært brukt som levende agn ved fiske, men den har også blitt spredd i forbindelse med fiskeutsettinger og vassdragsreguleringer, spesielt gjennom overføringstuneller.

Ørekytas utbredelse i Norge i 1918 og 2005. Forekomsten i Finnmark i 1918 er ufullstendig.

Biologi

Ørekyta gyter i stim i innsjøer og elver om våren og tidlig sommer, vanligvis i juni og juli avhengig av høyde over havet og lengdegrad. Gytinga foregår på stein- og grusbunn og eggene klekkes i løpet av 5-10 døgn, avhengig av vanntemperaturen. I lavlandet blir ørekyta vanligvis gytmoden i 1-2 års alderen, mens alder ved kjønnsmodning er 3-6 år i høyere-liggende vassdrag. Ørekyt kan gyte flere ganger i løpet av en sesong.

Ørekyta lever i mange ulike habitater, som innsjøer, elver og bekker, fra kysten opp til høyfjellet. I Jotunheimen er det en levedyktig bestand i en innsjø på over 1400 meters høyde, noe som viser hvor tilpasningsdyktig arten er. Den kan også bli tallrik i regulerte innsjøer. Størst bestandstetthet oppnår den vanligvis i relativt grunne innsjøer og stilleflytende elver og bekker, gjerne der aure er den eneste andre fiskeart. Derimot er den som oftest mer fåtallig i strie elver og i lokaliteter med flere fiskearter.

I gytetida om våren kan store mengder ørekyt fanges med enkle midler.

Undersøkelser tyder på at ørekyta kan være en sterk konkurrent til aureunger der den forekommer i tette bestander. Det er også observert at den kan ta nyklekt aureyngel. Det ser ut til at ørekyte betyr lite som næring for auren. Dette skyldes trolig at ørekyta har en effektiv beskyttelse mot rovfisk ved at den går i stim, og at det er begrenset habitatoverlapp mellom ørekyta og den auren som er stor nok til å være fiskespiser (dvs. større enn 20-25 cm). Det er imidlertid vist at ørekyta blir mer utsatt for predasjon fra aure når den blir "mindre forsiktig" i forbindelse med gytetida.

Bestandsstatus

Det er dokumentert at spredningen av ørekyt startet allerede på slutten av 1800-tallet, men trolig hadde denne prosessen allerede da pågått en tid. Spredningen skyldtes trolig både bruken av arten som levende agn og at den ble overført sammen med annen villfisk som aure. I perioden 1870-1885 ble det innført ørekyt til flere innsjøer på Østlandet som ligger

relativt langt fra artens naturlige utbredelsesområde. Denne utviklingen fortsatte tidlig på 1900-tallet, og i Oppland var det relativt mange introduksjoner av ørekyt på 1950 og -60 tallet. I Telemark begynte spredningen av ørekyt for alvor på 1970-tallet, og arten finnes nå i vassdrag både i Tinn, Vinje og Tokke kommuner, det vil si de høyestliggende og vestligste områdene i fylket. I Buskerud har ørekyta spredt seg til kommunene i nordvest; Ål, Hol og Nore og Uvdal. Forekomsten av ørekyt i Nore og Uvdal omfatter blant annet Halnefjorden, noe som betyr at den har etablert seg på Hardangervidda. Forekomsten av ørekyte i dette området omfatter også flere lokaliteter i Eidfjord i Hordaland.

Det er satt inn tiltak for å motvirke ytterligere spredning av ørekyt i dette området, som for eksempel bygging av jordvoll, oppgangssperre og rotenon-behandling. På 1980-tallet etablerte ørekyta seg i flere innsjøer rundt i Hovden i Otravassdraget, i Bykle kommune i Aust-Agder. Dette skyldtes trolig innvandring fra en regulert innsjø i Telemark. Rundt 2000 hadde ørekyta spredt seg helt ned i Byglandsfjorden. På 1990-tallet ble det oppdaget ørekyt i nedre deler av Kvina- og Mandalsvassdraget i Vest-Agder, der innførselen trolig har skjedd på slutten av 1980-tallet.

I Rogaland har det tidligere vært antydnet at det forekommer ørekyt i et par lokaliteter, men i det ene tilfellet er dette trolig forveksling med andre arter. I Hordaland er forekomsten av ørekyt begrenset til Eidfjord, som nevnt ovenfor. I Sogn og Fjordane er det innført ørekyt til Jølstra (Jølstravatnet), Lærdal og Tyavassdraget (Årdal). I Møre og Romsdal ble det innført ørekyt til noen vatn i Surnadal og Rindal kommune på 1970/80-tallet, mens arten ble innført til Rauma på 1990-tallet.

I Sør-Trøndelag har ørekyta spredt seg til mange vassdrag i løpet av de siste 30-40 åra. På 1970-tallet ble det påvist ørekyt i øvre deler av Neavassdraget, og den har nå spredt seg nedstrøms til Selbusjøen og Nidelva. Andre vassdrag der ørekyt er innført i Sør-Trøndelag omfatter blant annet Orkla, Bolagen, Driva og Forda. I Nord-Trøndelag har det vært relativt omfattende spredning av ørekyt. Den er nå etablert i innsjøene øverst i Namsenvassdraget. Ørekyta er også innført til flere vassdrag i Finnmark der den tidligere ikke fantes.

Referanser

Borgstrøm, R., Garnås, E. & Saltveit, S.J. 1985. Interactions between brown trout, *Salmo trutta* L. and minnow, *Phoxinus phoxinus* (L.) for their common prey, *Lepidurus arcticus* (PALLAS). Verh. Internat. Verein. Limnol. 22: 2548-2552.

Borgstrøm, R., Brittain, J.E., Hasle, K., Skjølås, S. & Dokk, J.G. 1996. Reduced recruitment in brown trout *Salmo trutta*, the role of interactions with the minnow *Phoxinus phoxinus*. Nordic Journal of Freshwater Reserach 72: 30-38.

Brittain, J.E., Brabrand, Å. & Saltveit, S.J. 1995. Effekt på fisk og næringsdyr ved introduksjon av ørekyt. - I: Spredning av ferskvannsorganismer. Seminarreferat. DN-Notat 1995-4: 146-148.

Hesthagen, T. & Sandlund, O.T. 1997. Endringer i utbredelse av ørekyte i Norge: årsaker og effekter. - NINA Fagrapport 13. 16 s.

Holthe, E., Lund, E., Finstad, B., Thorstad, E.B. & Mckinley, R.S. 2005. A fish selective obstacle to prevent dispersion of an unwanted fish species, based on leaping capabilities. – Fisheries Management and Ecology 12: 143–147.

Taugbøl, T., Hesthagen, T., Museth, J., Dervo, B. & Andersen, O. 2002. Effekter av ørekytintroduksjoner og utfiskingstiltak - en vurdering av kunnskapsgrunnlaget. NINA Oppdragsmelding 753, 31 s.

Lenker

http://www.nina.no/archive/nina/PppBasePdf/nnFakta/2002/16_02.pdf

http://www.miljostatus.no/templates/status____5257.aspx

<http://www.nina.no/archive/nina/Publikasjoner/faktaark/1997/97-12.pdf>